

Stefan Moysa

"Mysterium Salutis : grundriss heilsgeschichtlicher Dogmatik", t. III/2, wyd. Johannes Feiner i Magnus Löhrer, Einsiedeln-Zürich-Köln 1969 : [recenzja]

Collectanea Theologica 41/2, 189-190

1971

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Teologia winna stawić czoła tym pytaniom. Jeżeli prawdą jest, że Bóg przemówił do ludzkości w Chrystusie, Słowie odwiecznym, to wiara w Słowo musi się ostać wobec wszelkich tego rodzaju zabiegów. Dlatego idąc za Soborem Watykańskim II, teologia podejmuje krytyczną refleksję nad własną metodyką i statusem. Książka recenzowana jest właśnie tego rodzaju refleksją, która usiłuje znaleźć miejsce teologii w całości nauk ludzkich. Autorzy czynią to z trzech różnych punktów widzenia, które choć może nie łączą się ściśle ze sobą, stanowią jednak pewną całość.

Pierwszy szkic wyjaśnia, jakie znaczenie posiada dla teologii filozoficzne rozumienie rzeczywistości. Autor wychodzi przy tym od analizy stosunków zachodzących między rzeczywistością, mową i nauką. Punktem dojścia zaś jest określenie objawienia jako pouczenia o sensie życia, nie dające się wprowadzić z żadnej rzeczywistości ziemskiej.

Drugie studium mówi o stosunku prawdy do świadectwa. Świadectwo jest najwyższą formą prawdy. W świadectwie prawda realizuje się dla człowieka.

Wreszcie trzeci artykuł w większym stopniu niż dwa poprzednie, nosi charakter ścisłej teologii. Nie chodzi tutaj o apologetyczne wykazanie wiarygodności wiary, ale o przedstawienie, jak mieści się ona w naszym sposobie pojmowania i jak związana jest z godnością ludzkiego myślenia. Autor wykazuje, że działalność Boża w Chrystusie Jezusie jest źródłem teologicznym (*locus theologicus*). W oparciu o te dane autor podkreśla charakterystyczne rysy myślenia teologicznego, a więc charakter słowny, wspólnotowy i charakter wyznania.

Kryzys, który ogarnął dziedziny ludzkiej cywilizacji, nie oszczędził również teologii. Jednakże przezwyciężenie tego kryzysu nie polega na powrocie do form już dzisiaj przebrzmiałych, ale na ruchu naprzód, w którym teologia będzie coraz lepiej odkrywać swoją identyczność.

Ks. Stefan Moysa SJ, Warszawa

Mysterium Salutis. Grundriss heilsgeschichtlicher Dogmatik, wyd. Johannes Feiner i Magnus Löhrer, t. III/2: *Das Christusereignis*, Einsiedeln-Zürich-Köln 1969, Benziger Verlag, s. 668.

Poszczególne tomy monumentalnej dogmatyki opartej na historii zbawienia ukazują się w dużych, ale regularnych odstępach czasu. Pierwszy tom omawiał, jak wiadomo, formalne i fundamentalne aspekty takiej teologii, drugi — problem Boga i historii zbawienia przed Chrystusem. Tom trzeci zaś opisuje wydarzenie Chrystusowe i prowadzi w ten sposób w samo centrum refleksji teologicznej nad historią zbawienia. Ponieważ materiał bardzo się rozrósł, postanowiono wydać trzeci tom w dwóch częściach. Ze względów technicznych zaś, część druga tego tomu ukazuje się przed pierwszą.

Pierwsze dwa tomy utrzymane były w konwencji dość tradycyjnej. Również pierwsza część trzeciego tomu podaje, jak można się zorientować z zapowiedzi, zasadniczo tradycyjną chrystologię, zawartą w Nowym Testamencie, historii dogmatu, nauce urzędu nauczycielskiego i teologicznej refleksji. Druga część natomiast tego tomu w znacznej mierze przeorywuje pola dotąd nietknięte, które dotyczą teologii życia Chrystusowego. Nie tracąc więc z oczu jedności misterium zbawczego autorzy starają się przedstawić teologie poszczególnych tajemnic Chrystusa. Działa tu zapewne inspiracja Karola Rahnera, który przed kilkunastu laty wskazywał na brak takiej teologii w szkolnym nauczaniu¹. Wydaje się, że jest to pierwsza systematyczna próba realizacji tego postulatu.

¹ Por. *Schriften zur Theologie*, t. 1, Einsiedeln-Zürich-Köln⁷ 1964, s. 20.

Teologię tajemnic życia Chrystusowego można było oczywiście przedstawić jedynie w sposób bardzo niekompletny. Dość pobieżnie zatem poruszony jest problem teologii wcielenia, tajemnic dzieciństwa Chrystusowego, Jego życia publicznego, ze szczególnym uwzględnieniem cudów, rozważanych z punktu widzenia teologicznego. Najszerzej potraktowany jest problem misterium paschalnego w opracowaniu H. U. von Balthasara, który jak zwykle daje teologii do gruntu przenikniętą przeżyciem i doświadczeniem religijnym.

Dość krótko, ale w sposób świeży i biblijny przedstawiona jest soteriologia przez A. Grillmeiera, znanego specjalistę starożytnej historii dogmatu, który mówi o zbawczym działaniu Boga w Chrystusie na tle Nowego Testamentu oraz nauki Ojców. Wskazany jest również ścisły związek istniejący między soteriologią a mariologią. A. Müller, który opracowuje tę ostatnią, idzie śladami soboru, wyraźnie umiejscawiając działanie Matki Bożej w misterium Chrystusa.

Można powiedzieć, że najbardziej odkrywcze są jednak dwa ostatnie rozdziały. W pierwszym z nich H. Mühlen omawia wydarzenie Chrystusowe pod aspektem działania Ducha Świętego i zajmuje się szczególnie stosunkiem chrystologii do pneumatologii. Utrzymuje też tezę, że teologia powinna być materialnie biorąc chrystocentryczna a formalnie pneumatocentryczna, gdyż Duch Święty jest formalną zasadą każdego teologicznego poznania. Tylko w Nim możliwa jest wszelka teologiczna refleksja i teologiczna wypowiedź.

Drugi rozdział natomiast przedstawia wydarzenie Chrystusa jako odpowiedź na pytanie stawiane przez świat współczesny. Wiele miejsca zajmuje tu teodysceja, w dawnym leibnitzowskim znaczeniu jako usprawiedliwienie Boga wobec problemu zła. Autor tego rozdziału, Walter Kern słusznie stoi na stanowisku, że problem zła znajduje swoje częściowe przynajmniej naświetlenie jedynie w tajemnicy Chrystusa i jako pierwszy próbuje takiego wyjaśnienia. Nowością jest również umieszczenie w tym kontekście problemu ateizmu opracowanego przez H. Vorgrimlera. Uważa on, że zagadnienie ateizmu powinno być omawiane w chrystologii, gdyż ściśle wiąże się z postulatami świeckiego zbawienia człowieka czyli zaspokojenia jego potrzeb i zapewnienia wszechstronnego rozwoju. Chrystologię, którą Vaticanum II przedstawia jako szczyt i punkt wyjściowy antropologii teologicznej, można uważać za jakąś odpowiedź na wezwanie ateizmu skierowane pod adresem chrześcijaństwa. Odpowiedź, dodajmy od siebie, która domaga się dalszego opracowania.

Czytając trzeci tom *Mysterium Salutis* narzuca się refleksja, że autorzy pragną korzystać z nowych, teologicznych inspiracji przy równoczesnej integracji tego, co już w tej teologii jest trwałym dorobkiem. Równocześnie mimo podręcznikowego charakteru nie wyrzekają się pracy badawczej i pozostawiają pole otwarte do dalszych poszukiwań. Wydaje się, że pogodzenie tych przeciwstawnych aspektów zostało dokonane w sposób zadowolający.

Ks. Stefan Moysa SJ, Warszawa

Bruno KLEINHEYER, *Erneuerung des Hochgebetes*, Regensburg 1969, Verlag Friedrich Pustet, s. 129.

Liczne są już dzisiaj teologiczne opracowania nowych modlitw eucharystycznych wprowadzonych w związku z posoborową odnową liturgiczną. Niektóre z nich prezentowaliśmy już naszym czytelnikom. Książka, którą mamy przed sobą, zwłaszcza pod względem metody, wnosi wiele nowego. Autor wykazuje wprawdzie, jakie są podstawy dla odnowienia modlitw eucharystycznych w dokumentach soborowych, w szczególności w *Konstytucji o świętej liturgii*. Odnowa ta nie byłaby potrzebna, gdyby Kanon rzymski, wyjątkowo dotąd używany, był pod każdym względem zadowolający. Ponieważ każda reforma musi się zacząć od uświadomienia sobie tego, co wymaga zmian,